

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

НАСТАВНА ПРОГРАМА ПО

ЕЛЕКТРОТЕХНИКА

I година

ЕЛЕКТРОТЕХНИЧКА СТРУКА

***електротехничар -енергетичар,
електротехничар за електроника и телекомуникации,
електротехничар за компјутерска техника и автоматика***

Скопје, 2005 година

1. ИДЕНТИФИКАЦИОНИ ПОДАТОЦИ

1.1. Назив на наставниот предмет: ЕЛЕКТРОТЕХНИКА

1.2. Образовен профил и струка:

1.2.1. Образовен профил: сите образовни профили од трето ниво на електротехничката струка

1.2.2. Струка: електротехничка

1.3. Диференцијација на наставниот предмет: заедничкостручен предмет

1.4. Година (фаза) на изучување на наставниот предмет: ПРВА ГОДИНА

1.5. Број на часови на наставниот предмет

1.5.1. Број на часови неделно (неделен контакт): 5 (4+1)* часа

1.5.2. Број на часови годишно (квота на изучувањето): 180 (144+36) часа

1.6. Статус на наставниот предмет: задолжителен предмет

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ

Целите на наставата по електротехника се:

- ученикот да ги стекне основните знаење од електротехниката, потребни за другите стручни предмети и за понатамошното усовршување во оваа област;
- да ги сознае основните поими за елементите во електричното коло;
- да ги совлада основните поими за улогата на елементите во електричното коло;
- да се здобие со знаења за основните поими за решавање на електричните кола;
- да умее да ги решава колата со наизменична електрична струја;
- да ги потврди теоретските знаења со практично-апликативни теоретски и лабораториски вежби.

3. ПОТРЕБНИ ПРЕТХОДНИ ЗНАЕЊА

За успешно следење и совладување на наставата по електротехника, неопходно е учениците да поседуваат претходни знаења од основното училиште, стекнати по предметите физика (особено во сегментот за електротехниката) и математика.

---

* 4 часа за предавање, аудиторски вежби и утврдување и проверување на знаењата и 1 час за лабораториски вежби.

4. ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС

4.1. Структурирање на содржините за учење

Тематски целини	Број на часови	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелација меѓу тематските целини и меѓу предметите
1	2	3	4	5
1. ВОВЕД ВО ЕЛЕКТРОТЕХНИКАТА	4	Да здобие сознанија за: - структурата на материјата; - поимот за електрична сила; - дефиниција на наелектризирано тело; - единици на наелектризирањето и нивното означување; - бројни податоци за димензиите на атомот; - проводниците, изолаторите и полупроводниците.	- Да се даде кус вовед во историјата на развојот на електротехниката; - да се обработи структурата на материјата земајќи ги предвид претходните знаења на учениците; - да се извршат поедноставни експерименти како илустрација на обработуваната материја.	Физика од основното образование.
2. ЕЛЕКТРОСТАТИКА	18 (16+2)	- Да го разбере и физички толкува Кулоновиот закон; - да го разбере поимот за електростатичко поле, начинот на неговото претставување и неговото дејство на практични примери;	- Да се обработат графички основните поими од електростатиката; - да се решат нумерички примери од поврзување на кондензатори, како и од енергија на електростатичко поле;	Физика од основното образование; - математика.

		<ul style="list-style-type: none"> - да умее да го дефинира поимот електричен потенцијал и напон и да го сфати поимот за екипотенцијални површини; - да ја согледа разликата помеѓу однесувањето на проводник и диелектрик во електростатичко поле; - да ги воочи и разбере поимите за капацитивност и за кондензатор; - да може да ја објасни физички јачината на електричното поле; - да го разбере влијанието на диелектрикот на големината на капацитивноста; - да ја воочи употребата и начинот на поврзување на кондензаторите. 	<ul style="list-style-type: none"> - да се изведат лабораториски вежби. 	
3. ЕДНОНАСОЧНИ СТРУИ	53 (39+14)	<ul style="list-style-type: none"> - Да го совлада поимот за електрична струја; - да ја сфати физичката разлика меѓу проводник и изолатор; - да ги препознава дејствата на електричната струја (топлинско, хемиско, магнетно и светлосно); - да го разбере поимот за густина на електрична струја; - да научи како се формира затворено струјно коло; 	<ul style="list-style-type: none"> - Наставата се реализира земајќи ги предвид претходните знаења на учениците од оваа област; - споредба на електричното коло со некој општопознат механички систем каде што се врши двојна конверзија на енергијата; - да се обрне посебно внимание на мерните единици и нивната меѓусебна поврзаност; - учениците димензионо да можат да ја проверат точноста на 	<ul style="list-style-type: none"> Физика од основното образование; - електростатика; - математика.

	<ul style="list-style-type: none"> - да ги разликува поимите електромоторна сила и напон, како и начинот на поврзување на изворите на напон (паралелно и сериско); - да ги разбере поимите за електрична отпорност, специфична електрична отпорност, како и електрична проводливост и специфична електрична проводливост; - да ја согледа зависноста на електричната отпорност од температурата; - да го согледа значењето на сериската, паралелната и мешовитата врска на електричните отпорности; - да научи да го користи Омовиот закон при пресметување на пад на напон и определување на пресек на проводник; - да го воочи значењето на првиот и вториот Кирхофов закон; - да ги разликува поимите моќност на електрична енергија и електрична енергија; - да го сфати значењето и примената на Џуловиот закон; 	<p>добиените равенки;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да решаваат бројни практични - апликативни нумерички примери; - да се остварат лабораториски вежби низ кои ќе се потврдат теоретските знаења. 	
--	---	--	--

		<ul style="list-style-type: none"> - да ги разбере причините за загуби на моќност во електричните мрежи; - да го совлада мерењето на напон, струја, отпорност, моќност и енергија; - да ги сфати во принцип начините на баждарење на мерните инструменти; - да научи да решава прости и сложени струјни кола користејќи методи на контурни струи и Тевененова теорема. 		
4. МАГНЕТНО ПОЛЕ И НЕГОВИТЕ ДЕЈСТВА	28 (26+2)	<ul style="list-style-type: none"> - Да може физички да го разбере поимот за магнетното поле; - да научи како се претставува магнетното поле и од што зависи јачината и насоката на магнетното поле; - да ја согледа разликата помеѓу магнетното поле создадено од прав проводник и магнетното поле создадено од намотка; - да научи да ја пресметува јачината на магнетното поле што потекнува од намотка; - да ги разбере и совлада поимите за магнетна индукција и магнетен флукс; 	<ul style="list-style-type: none"> - Појдовна точка при обработката на поимот за магнетно поле се претходно стекнатите знаења од основното образование; - да се инсистира на експериментален пристап при објаснување на појавите; - да се определуваат насоките на изучените магнетни големини по правило на десната рака, трите прста на десната рака и правилото на трите прста на левата рака; - појавата на меѓусебна индукција и самоиндукција да се обработи првенството описно инсистирајќи 	<ul style="list-style-type: none"> - физика од основно образование; - временски константни електрични струи; - математика

	<ul style="list-style-type: none"> - да знае од што зависи големината на индуцираната електромоторна сила; - да ги научи единиците за магнетен флукс и магнетна индукција; - да ја сфати меѓусебната поврзаност меѓу јачината на магнетното поле и магнетната индукција; - да го совлада значењето на кривите на магнетизирање карактеристични за разни видови железни јадра; - да го увиди значењето на магнетното поле; - да ја објаснува појавата на електромагнетна индукција добиена со сечење на магнетните силиви линии; - да може да ја определи насоката на индуцираната електромоторна сила; - да може да ја дефинира и физички објасни појавата на самоиндукција и меѓусебна индукција; - да го согледа влијанието на магнетното поле на проводник низ кој тече електрична струја; 	<p>на физичката страна;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се решат повеќе практично-апликативни нумерички примери; - да се изврши лабораториска вежба низ која ќе се потврдат теоретските знаења. 	
--	--	---	--

		<ul style="list-style-type: none"> - да го сфати принципот на работа на инструмент со вртлива намотка; - да умее да ја објасни појавата на електродинамична сила (меѓусебното влијание на два проводника низ кои тече електрична струја); - физички да ја разбере енергијата на електромагнетната индукција, како и причините за магнетизирање на железните јадра; - да научи да ја определува големината на магнетната индукција, магнетниот флуис и електродинамичната и електромагнетната сила; - да ги осознае изучените појави низ лабораториски обид. 		
5. НАИЗМЕНИЧНИ СТРУИ	53 (39+14)	<ul style="list-style-type: none"> - Да го научи начинот на добивање и начинот на прикажување на наизменичната струја; - да го совлада поимите за периода и фреквенција; - да ги разбере во принцип дејствувањето на генераторот за наизменична струја; - да ја согледа разликата во употребните можности на 	<ul style="list-style-type: none"> - Да се ја избегне употребата на комплексни броеви при остварување на содржините; - да се обработат содржините за простопериодичен облик на наизменичната струја; - да се реализираат наставните содржини инсистирајќи на практичната применливост на стекнатите сознанија; 	<p>Физика од основното образование;</p> <ul style="list-style-type: none"> - временски константни струи; - магнетно поле и неговите дејства; - математика.

	<p>наизменичната струја во однос на временските константни струи;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ги научи и разбере поимите за максимална, ефективна и средна вредност на наизменичната струја и напон; - да го увиди однесувањето на индуктивитетот во електрично коло со наизменична струја; - да научи да ја определува индуцираната електромоторна сила (нејзината големина) на намотка приклучена во електрично коло со наизменична струја; - да го увиди однесувањето на кондензаторот - капацитетот во електрично коло со наизменична струја; - да знае да ја дефинира моќноста и енергијата на наизменичната струја; - да умее да го примени Омовиот закон во електрични кола со наизменична струја (без користење на комплексни броеви); - да ги разбере поимите за реактивна струја, реактивна отпорност и реактивна моќност; - да научи како се врши поправка на факторот на моќност; 	<ul style="list-style-type: none"> - да се користи графичкиот пристап при објаснувањето на појавите; - да се решаваат бројни практично-апликативни нумерични примери; - да се реализира поголем број лабораториски вежби низ кои ќе ги потврдат теоретските знаења. 	
--	---	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> - да може да ја дефинира појавата на резонанција; - да знае да пресметува загуби на напон и пресек на проводник во електрични кола со наизменични струи; - да умее да ги определи загубите на моќност при определување на пресек на проводник за моторни погони; - да го совлада и разбере принципот на работа на трансформаторот; - да ги согледа загубите поради вртложни струи и загубите поради хистерезис на магнетното јадро на трансформаторот; - да се запознае со појавата на Скин ефект; - да умее да определува периоди, фреквенција, максимална и ефективна вредност на наизменичните струи; - да знае да го применува Омовиот закон во електричните кола со наизменична струја; - да може да изврши поправка на факторот на моќност и да определува загуби на напон, моќност, како и да изврши 		
--	---	--	--

		<p>пресметка за определување на пресек на проводник;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ги осознае изучените појави низ лабораториски вежби. 		
<p>6. ВРТЛИВИ ЕЛЕКТРИЧНИ МАШИНИ И ТРАНСФОРМАТОРИ</p>	<p>24 (20+4)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - да се запознае општо со видовите на електрични машини (статучки и вртливи); - да сфати која е разликата помеѓу статичките и вртливите електрични машини; - да ги научи основните составни делови на секоја електрична машина (електрично и магнетно коло); - да ја сфати намената и значењето на трансформаторот; - да ги научи различните видови на трансформатори (енергетски, автотрансформатори, како и мерни трансформатори и нивната примена); - да го разберат начинот на работа на трансформаторите, како и значењето на односот на преобразување на трансформаторот; - да ги сфати режимите на работа на трансформаторот; 	<ul style="list-style-type: none"> - да се користат примери од секојдневната примена на машините (оние со коишто се во контакт); - да се користи методот на демонстрација со поголема нагледност при реализирањето на наставата; - да се користат претходно стекнатите знаења во функција на принципите на работа на електричните машини; - да се реализираат лабораториски вежби низ кои ќе се потврдат теоретските знаења. 	<p>Физика од основното образование;</p> <ul style="list-style-type: none"> - магнетно поле и неговите дејства; - наизменични струја.

		<ul style="list-style-type: none"> - да се запознае со примената на вртливите електрични машини (асинхрони, синхрони или машини за еднонасочна струја); - да научи како се создава вртливо движење кај асинхроните мотори, како и да се запознае со поимот за лизгање; - да ги научи принципите на регулација на брзината и посебно со промена на фреквенцијата како начин кој сè повеќе се користи; - да научи на кој начин може да се менува насоката на вртење кај асинхроните мотори; - да ја увиди, преку примери, примената на синхроните машини во електроенергетските системи; - да се запознае со основните составни делови на машините за еднонасочна струја; - да ги воочи разликите помеѓу возбудна намотка и намотка на индуктор. - да ја разбере разликата меѓу индуцирана електромоторна сила и напон кај генераторите на еднонасочна струја;		
--	--	---	--	--

		<ul style="list-style-type: none"> - да ги научи изведбите и начинот на работа на моторите за еднонасочна струја; - да ги знае видовите на машините за еднонасочна струја според начинот на нивната возбуда; - да научи да определува степен на полезно дејство на електричните машини; - да ги разбере, низ лабораториски вежби, теоретските сознанија за различните видови трансформатори.		
--	--	---	--	--

4.2. Наставни, методи и активности на учење

Основните методи што ќе се користат во наставата по *електротехника* се: комбинација на фронтално предавање, индивидуална и индивидуализирана настава, демонстрација, дискусија и расправа на тема, учење преку сопствено откривање, изработка на проектни задачи, решавање на проблемски задачи, компјутерска симулација, лабораториски вежби.

Активностите на ученикот се да учи и открива во група и/или независно; да прибележува во процесот на учењето; да открива односи и законitosti во електротехниката; да проверува, да применува и да се обидува; да работи училишни и домашни задачи; да експериментира.

Активностите на наставникот се да зборува; да чита, да објаснува, да дискутира и да дава инструкции; да пишува на табла; да демонстрира и упатува; да организира разни проекти и лабораториски вежби, да симулира процеси.

4.3. Организација и реализација на наставата по електротехника

Процесот на учење и практичната обука по *електротехника* треба да се изведуваат преку стручно-теоретска настава и лабораториски вежби во училница со поголеми димензии и во лабораторија за да се создадат оптимални услови за индивидуализираната настава и работата во тимови и/или индивидуално при реализирање на лабораториските вежби, проектните задачи и индивидуалните домашни задачи. Образовните активности се организирани според неделен распоред на часови (во блок часови за лабораториските вежби) во четири тримесечја и во две полугодија.

4.4. Наставни средства и помагала

Наставни средства: табла, учебничарска литература, аудио-визуелни помагала (графоскоп со графофолии, видеопроектор, компјутерска опрема), комплет лабораториска опрема (мерни и други инструменти и уреди со придружна опрема).

Учебници и учебни помагала за ученикот: за секој ученик посебен учебник за стручно-теоретската настава и посебен прирачник за лабораториските вежби. Заради индивидуализираната настава неопходно е потребно обезбедување на дополнителни извори на литература и други извори за стекнување знаење (странска литература, Интернет).

Дополнителна литература за наставникот: неопходно е потребна поширока домашна и особено странска литература, повеќе различни прирачници од струката, а особено за лабораториските вежби.

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Оценувањето на постигањата на учениците се врши преку внимателно и континуирано следење во текот на целата учебна година, а врз основа на усвоените знаења кои се проверуваат преку: писмени тестови за секоја тема одделно, индивидуалните домашни задачи коишто ќе се изведуваат во училиште или дома, извештаите за изведените проектни задачи, резултатите од дискусиите и расправите на тема, анализите од практичните лабораториски вежби, активното учество на часовите, двете писмени работи (по една во полугодие).

6. КАДРОВСКИ И МАТЕРИЈАЛНИ ПРЕДУСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА ПРЕДМЕТНИОТ КУРИКУЛУМ

6.1. Основни карактеристики на наставниците

При изборот на наставникот ангажиран во наставата по *електротехника* треба да се задоволат одредени стандарди со кои ќе се постигне висок квалитет и професионализам во процесот на работењето. Покрај условите предвидени со Законот за средното образование (“Службен весник на РМ” бр. 44/95) наставникот треба да е физички и психички здрав, да ги почитува основните етички норми на изнесување, да поседува комуникациски способности, да нема говорна маана, да поседува стручно знаење и способност, да чувствува љубов и афинитет кон работата со деца, добро социјализиран, со нагласени организациски способности, креативен и отворен кон промените во наставата.

6.2. Стандард за наставен кадар

Завршени студии по електротехника. Наставниците треба да поседуваат педагошка, психолошка и методска подготовка и положен стручен испит.

6.3. Стандард за простор

Посебен кабинет со поголеми димензии од стандардните училници и посебна лабораторија за практичните вежби, опремени со потребните наставни средства, помагала и опрема согласно нормативите.

7. ДАТУМ НА ИЗРАБОТКА И НОСИТЕЛИ НА ИЗРАБОТКАТА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

7.1. Датум на изработка: мај 1999 година

7.2. Датум на превземање: јули 2005 година

7.3. Состав на работната група:

1. Кирил Ристески, дипл. ел. инж., советник во Бирото за развој на образованието - Скопје
2. д-р Цветан Гавровски, дипл. ел. инж., професор на Електротехнички факултет - Скопје
3. Ефтим Пејоски, дипл. ел. инж., наставник во ДЕТУ “Михајло Пупин” - Скопје
4. Зоран Јовчевски, дипл. ел. инж., наставник во ДСУ “Владо Тасевски” - Скопје

8. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: 1.09.2005 година

9. ОДОБРУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по **електротехника** ја одобри (донесе): _____
со решение бр. _____ од _____ година.